

AZ ÁRFOLYAMKOCKÁZATRÓL SZÓLÓ SZERZŐDÉSI FELTÉTEL TISZTESSÉGTELENSÉGÉNEK JOGKÖVETKEZMÉNYEI*

*Csiki Bence*¹

Írásom első részében a devizahitelek okozta társadalmi válság kialakulása és arra válaszként megszületett devizahiteles törvények rövid ismertetése mellett a devizahiteles perek eljárásjogi kereteit, az általános szerződési feltételek jellegét, a tisztességtelenség, és az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás tartalmát kívántam felvázolni. Az írásom második részében a tisztességtelenség jogkövetkezményeinek és a gyakorlati problémáinak bemutatására teszek kísérletet.

A TISZTESSÉGTLENSÉG JOGKÖVETKEZMÉNYEI

Érvénytelen szerződés esetében a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani. Ha a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet nem lehet visszaállítani, a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánítja. Az érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka megszüntethető. Ezekben az esetekben rendelkezni kell az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás visszatérítéséről²

Amennyiben a bíróság a szerződés érvénytelenségét állapítja meg, feltéve, hogy az érvénytelenség oka kiküszöbölhető, vagy utóbb megszűnt, a bíróságnak elsősorban a szerződés érvényessé nyilvánítására kell törekednie, valamint amennyiben a bíróság a fogyasztói szerződés valamely rendelkezését érvénytelennek találja, a szerződés azonban az érvénytelen rész nélkül is teljesíthető, az érvénytelennek minősített kikötés nem vált ki joghatást; a szerződés azonban egyebekben változatlan feltételekkel köti a feleket³.

1. Teljes érvénytelenség

Ha a fogyasztó a jogszabály által előírt tájékoztatást nem kapta meg; vagy az árfolyamkockázat korlátlan viselésének szerződési rendelkezése a fogyasztó számára a pénzügyi intézménynek felróható okból nem volt világosan

* DOI 10.21867/KjK/2023.1.1.

¹Dr. Csiki Bence, bíró, Debreceni Járásbíróság

² A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: rPtk.) 237. §-ának (1) és (2) bekezdése, valamint az 1/2010. (VI. 28.) PK 6. pontja

³ A 6/2013. Polgári jogegységi határozat 4. és 5. pontja

felismerhető, illetve érthető; vagy a szerződés egyértelmű megfogalmazása, a megfelelő tartalmú kockázatfeltáró nyilatkozat ellenére a szerződéskötés során a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás alapján alappal gondolhatta úgy, hogy az általa viselendő árfolyamkockázat nem valós, annak nincs reális valószínűsége, akkor a fogyasztó az árfolyamkockázat viselésére nem kötelezhető, vagyis az árfolyamkockázat viselésére vonatkozó szerződési kikötés teljes egészében érvénytelen, mivel az árfolyamkockázat viselésére vonatkozó rendelkezés a szerződéses főszolgáltatás körébe tartozik, annak tisztességtelensége a szerződés egészének az érvénytelenségét eredményezi⁴.

Az árfolyamkockázat viselésével kapcsolatos tájékoztatás elmaradása, vagy nem megfelelő volta esetén tisztességtelen („nem világos, nem érthető”) és így érvénytelen a szerződésnek az a rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot a fogyasztó viseli. Mivel ez a főszolgáltatás körébe tartozó szerződési rendelkezés, ennek érvénytelensége az egész szerződés érvénytelenségét eredményezi, aminek következtében a fogyasztó nem kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére⁵.

A joggyakorlat egységességének megőrzése érdekében a bírósági testület szakmai vezetői nem kötelező erejű iránymutatásokat fogalmaztak meg az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása körében. Ennek alapján abban az esetben, ha az adott szerződés tekintetében teljesen érvénytelen, és ezért a fogyasztó az árfolyamkockázat viselésére nem kötelezhető, a szerződés érvényessé vagy hatályossá nyilvánítása esetén a tartozás tőkeösszegének a ténylegesen folyósított forint összeget kell tekinteni, ügyleti kamatként pedig a szerződésben kikötött kamatfelár alapulvételeivel megállapított piaci forintkamatot kell alkalmazni. Amennyiben a kamatfelár mértékét a szerződésben a felek kifejezetten nem rögzítették, kamatfelárat akként kell megállapítani, hogy a szerződéskötéskor meghatározott ügyleti kamatból ki kell vonni a szerződéskötés napján a szerződésben kirovó pénznemként meghatározott devizanemre irányadó pénzpiaci kamat mértékét. Az így képzett kamatfelárat hozzá kell adni a szerződéskötés napján a forintra irányadó pénzpiaci (HUF BUBOR) értékéhez. Ebben az esetben az érvényessé vagy hatályossá nyilvánította szerződés – minthogy a kirovó pénznem megváltoztatása miatt már nem minősül devizaszerződésnek – nem tartozik DH törvények hatálya alá⁶.

⁴ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető I.1. pontja.

⁵ A Kúria Elnöke által az ún. devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási kérdéseinek vizsgálatára felállított Konzultációs Testület 2019. április 10. napján tartott emlékeztető 3. pontja

⁶ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető II.1. pontja.

Az árfolyamkockázat fogyasztóra történő telepítésére vonatkozó feltétel tisztességtelensége esetén sem lesz forint alapú a szerződés. A tisztességtelenség miatti érvénytelenség további jogkövetkezményt úgy kell levonni, hogy amennyiben a fogyasztó a tájékoztatás hiánya vagy hibája miatt semmilyen árfolyamkockázatra nem számíthatott, akkor a szerződéskötés időpontjában irányadó devizaárfolyam lesz az irányadó az átváltása⁷.

A Kúria 2019-ben további, ismételten nem kötelező erejű iránymutatást fogalmazott meg az alsóbb szintű bíróságok számára az érvénytelenség jogkövetkezményeit illetően⁸, amely kizárólag arra az esetre vonatkozik, amikor az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződési kikötések – tájékoztatás hiánya vagy nem megfelelő volta miatti – tisztességtelenségének megállapítása folytán a devizaalapú kölcsönszerződés teljes egészében érvénytelen lesz, vagyis amikor a rPtk. 237. §-ában meghatározott további jogkövetkezmények alkalmazásának van helye. Az iránymutatás szerint az eredeti állapot helyreállítása, mint érvénytelenségi jogkövetkezmény alkalmazása kizárt. Az érvényessé nyilvánítás elsődlegesen alkalmazandó jellege pedig kizárja a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítás lehetőségét is. Az érvényessé nyilvánításnak nincs akadálya, ha a szerződés érvénytelenségének kizárólag az az oka, hogy az árfolyamkockázatot a fogyasztóra telepítő szerződéses rendelkezés tisztességtelen. Az iránymutatás alapján az érvénytelen kölcsönszerződés érvényessé nyilvánítása során két megoldás alkalmazása ajánlható a bíróságok számára.

Az első megoldás szerint a szerződést a bíróság akként nyilvánítja érvényessé, hogy a kirovó pénznemre a forint válik, és ügyleti kamat az irányadó forintkamat szerződéskötéskori értékének kamatfelárral növelt mértékével egyenlő. A szerződés megkötésekor érvényben lévő MNB hivatalos árfolyam alapulvételével forintba kell átszámolni, és a tartozásokat és teljesítéseket is forintban kell elszámolni. ügyleti kamatként az irányadó forintkamat (pl. ha szerződésben a devizára irányadó pénzügyi kamat figyelembevételét kötötték ki, akkor a forintra vonatkozó pénzügyi kamat, a HUF BUBOR) szerződéskötéskori értékének kamatfelárral növelt mértékét kell figyelembe venni. Ha a szerződésben a felek a kamatfelár mértékét kifejezetten nem jelölték meg, annak mértékét akként kell a bíróságnak kiszámolnia, hogy a szerződéskötéskor meghatározott ügyleti kamatból ki kell vonni a szerződésben kirovó pénznemként kikötött devizanemre a szerződéskötéskor irányadó pénzügyi kamat mértékét (pl.: CHF LIBOR-t). Az így képzett kamatfelárat kell

⁷ A DH1 és DH2 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria polgári kollégiumában 2015. június 22-én, a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszélésen kialakított álláspontok arról szóló emlékeztető IV.10. pontja.

⁸ A Kúria ún. devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási gyakorlatát vizsgáló Konzultációs Testülete 2019. június 19-én tartott ülésén elfogadott állásfoglalás

hozzáadni a szerződés-kötés napján a forintra irányadó pénzügyi kamat (HUF BUBOR) mértékéhez. Ha azonban a számítás eredményeként a fogyasztó a szerződés érvényessé nyilvánítása esetén mégis hátrányosabb helyzetbe kerülne, mint a tisztességtelen feltétel alkalmazása esetén, vagyis, ha többel tartozna, mint a DH törvények szerinti elszámolás alapján, akkor a fogyasztó marasztalási keresetét el kell utasítani.

A második megoldás szerint a szerződést a bíróság akként nyilvánítja érvényessé, hogy a deviza-forint átváltási árfolyamot maximálja, a szerződésben rögzített kamatmérték forintosítási fordulónapig történő érintetlenül hagyásával. Az aránytalanságnak csak azt a mértékét kell kiküszöbölni, amely már feltűnővé (jelentőssé) tette az értékaránytalanságot (egyenlőtleniséget). Annak meghatározása, hogy a fogyasztó milyen mértékű árfolyamkockázat viselésére köteles (maximált árfolyam) bírói mérlegelés tárgya, szükség esetén szakértő bevonásával.

Az Európai Unió Bírósága 2023-ban hozott ítéletében⁹ azonban akként foglalt állást, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy ezen rendelkezésekkel ellentétes az, hogy a devizában nyilvántartott, de nemzeti pénznemben törlesztett kölcsönszerződést – ha az abban szereplő, az árfolyamkockázatot a fogyasztóra terhelő kikötés tisztességtelen jellege e szerződés érvénytelenségét eredményezi – érvényesnek nyilvánítják, és a fogyasztó említett kikötésből eredő kötelezettségeinek tartalmát az említett szerződés pénznemének és az abban rögzített kamatlábnak a módosítása vagy e deviza maximált árfolyama révén kiigazítják. Az Európai Unió Bírósága hivatkozott ítéletében kimondta azt is, hogy az említett irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt rendelkezéssel ellentétes az, hogy a devizában nyilvántartott, de nemzeti pénznemben törlesztett kölcsönszerződést – ha az abban szereplő, az árfolyamkockázatot a fogyasztóra terhelő kikötés tisztességtelen jellege e szerződés érvénytelenségét eredményezi – a megkötésétől a devizában nyilvántartott kölcsönszerződések nemzeti pénznemre történő átváltásának a nemzeti jogszabály által előírt időpontjáig terjedő időszakban fenntartják hatályában, és az említett kikötést a nemzeti jog általános jellegű rendelkezéseivel helyettesítik, amennyiben a nemzeti jog ilyen rendelkezései nem léphetnek hatékonyan ugyanezen kikötés helyébe a nemzeti bíróság által oly módon végzett pusztá behelyettesítés útján, amely nem tesz szükségessé e bíróság részéről az említett szerződésben foglalt tisztességtelen kikötés tartalmi módosításának minősülő beavatkozást.

⁹ C-705/21. számú ügy

A fentiekre tekintettel megállapítható, hogy az Európai Unió Bíróságának álláspontja szerint a fogyasztók védelméről szóló irányelv által megfogalmazott célokkal ellentétben a Kúria által 2019-ben megfogalmazott iránymutatás az érvénytelenség jogkövetkezményeit illetően. Elmondható, hogy a bírói gyakorlat korábban széles körben alkalmazta a Kúria 2019-es iránymutatásában felvázolt két elszámolási mód valamelyikét. Azonban az Európai Unió Bíróságának ítélete nyomán ezen gyakorlat is változni látszik, mivel 2023-ban már születtek olyan kúriai döntések, amelyekben az érvénytelenség jogkövetkezményeit eltérő módon alkalmazták. A Kúria ítéletében¹⁰ kimondta, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményének meghatározása során nem a fogyasztó kinyilvánított akarata szerint kell eljárni, hanem a bíróság feladata gondoskodni arról, hogy a fogyasztó végső soron abba a helyzetbe kerüljön, amelyben akkor lett volna, ha a tisztességtelennek ítélt feltétel nem létezett volna. A tájékoztatás elégtelensége miatt az árfolyamkockázatot a fogyasztóra hárító tisztességtelen feltétel következtében érvénytelen szerződés jogkövetkezményeként a bíróság a szerződést érvényessé nyilváníthatja azzal a tartalommal, hogy a szerződés többi – nem tisztességtelen – feltételének érintetlenül hagyásával az árfolyamkockázat nem a fogyasztót terheli. Az elszámolást úgy kell elvégezni, hogy a kölcsön tőkeösszegének és járulékainak (kamat és esetlegesen a százalékban meghatározott kezelési költség) visszafizetésére a folyósításkori árfolyamon és kamatmértékkel kerül sor.

A Kúria által korábban javasolt két elszámolási mód szerint a tartozás összegét vagy a szerződésben meghatározott forintösszeg és az ehhez társuló pénzügyi kamat figyelembevételével kell elszámolni, vagy az adóst terhelő árfolyamkockázatot limitálva a szerződésben meghatározott devizakölcsönhöz társuló kamatra tekintettel kell az adós tartozását meghatározni. Az Európai Unió Bírósága által javasolt elszámolási mód alapján viszont a szerződésben meghatározott forintösszeg és a devizakölcsönhöz társuló kamattal kell az elszámolást elvégezni, amely elszámolási mód nagy valószínűséggel az adósokra nézve a legkedvezőbb.

2. Részleges érvénytelenség

Ha a szerződés egyértelmű megfogalmazása, megfelelő tartalmú kockázatteltáró nyilatkozat ellenére a szerződéskötés során a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás alapján a fogyasztó alappal vonható úgy, hogy az árfolyamkockázat bizonyos mértékben korlátozott, a világos és érthető írásbeli, vagy szóbeli tájékoztatásból a várható árfolyam növekedés felső határa vagy maximális

¹⁰ Kúria Gfv.30206/2023/2 számú ítélete

nagyságrendje megállapítható, a fogyasztó csak ebben a korlátozott mértékben kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére, ezt meghaladóan nem¹¹.

Mivel a Banco Espanol-ügyben¹² hozott ítéletben kifejtettekre tekintettel a részleges érvénytelenség körében a tisztességtelenség a kikötés módosításával - a fogyasztót terhelő fizetési kötelezettség tisztességes mértékűre korlátozásával - nem küszöbölhető ki, továbbá mivel az árfolyamkockázat viselésére vonatkozó rendelkezés a szerződéses főszolgáltatás körébe tartozik, a szerződés ebben az esetben is teljes egészében érvénytelen. A szerződés érvényessé, illetve hatályossá nyilvánítása körében azonban a fogyasztó csak a meghatározott mértéket meghaladóan nem kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére, ezért a jogkövetkezmények alkalmazása körében a tisztességtelenség jogkövetkezményére ebben az esetben – hatását tekintve – részleges érvénytelenséggel egyenértékű¹³.

Részbeni érvénytelenség akkor következik be, ha az érvénytelenségi ok vagy egyáltalán nem érinti a szerződés lényeges kellékeit – szolgáltatást, ellenszolgáltatást –, ideértve azt is, hogy a szerződés lényeges kellékeit tekintetében nem áll fenn akarati hiba; vagy, ha érinti, akkor az egyébként osztható fő szolgáltatás valamely részére vonatkozik csak. Az oszthatóság azonban nem matematikai, hanem jogi fogalom. A lényeges kellék érvénytelenségét részbeni érvénytelensége hivatkozással a bíróság nem küszöbölheti ki. Ez esetben a szerződés egésze minősül érvénytelennek¹⁴.

Abban az esetben, ha a bíróság azt állapította meg, hogy a fogyasztó csak egy konkrét mértéket meghaladóan nem kötelezhető az árfolyamkockázat viselésére, a szerződést – a tőkeösszeget és az ügyleti kamat mértékét meghatározó kikötés érintetlenül hagyásával – olyan tartalommal nyilvánítja érvényessé vagy hatályossá, hogy az árfolyamkockázat ezen meghatározott mértékig terheli a fogyasztót, vagyis az átszámítás a hivatalos árfolyamon, illetve a banki középárfolyamon, de legfeljebb a tájékoztatásban "konkrét, hitelt érdemlőnek tűnő" módon megjelölt maximális árfolyamon kerüljön sor.

Ebben az esetben az érvényessé vagy hatályossá nyilvánított szerződés - mivel kirovó pénz nem változik meg – továbbra is devizaszerződésnek minősül, ezért a DH1 törvény hatálya alá tartozik, így a forintosítás határnapján a tartozást a DH3 törvényben meghatározott árfolyamon kell számítani forintra.

¹¹ A Kúria Elnöke által az ún. devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási kérdéseinek vizsgálatára felállított Konzultációs Testület 2019. április 10. napján tartott emlékeztető 10.pontja

¹² C-618/10. számú ügy

¹³ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető 1.1. pontja.

¹⁴ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsön szerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyagának VI.1. pont

így a marasztalás – amely a forintosítás határnapját követően történik - forintban történik¹⁵.

Abban az esetben, ha az adott szerződés nem 2/2014. Polgári jogegységi határozat I. pontjának harmadik bekezdésében megjelölt okból, hanem valamely más okból teljesen érvénytelen, a szerződés érvényessé vagy hatályossá nyilvánítása esetén a forintosítás határnapjáig a szerződésben kikötött pénznemet kell kirovó pénznemként alapul venni. A forintosítás határnapján a tartozást a 2014. évi LXXVII. törvényben meghatározott árfolyamon át kell számítani forintra, így a marasztalás – amely a forintosítás határnapját követően történik – forintban történik¹⁶.

Amennyiben a fogyasztó a tájékoztatás alapján meghatározott mértékű árfolyamkockázattal számolhatott, úgy a fogyasztó által ténylegesen viselendő árfolyamkockázat mértéke is ehhez igazodik. A teljesítőképesség vizsgálata nem tekinthető a hatályossá nyilvánítás alkalmazási feltételének¹⁷.

3. Bizonyítási teher a tisztességtelenség körében

Amennyiben a fogyasztó a jogszabály által előírt tájékoztatást megkapta, a kockázatfeltáró nyilatkozatot aláírta, akkor azt - az ellenkező bizonyításáig - úgy kell értékelni, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül őt terhelő volta számára világos és érthető volt, illetve annak kellett lennie. A pénzügyi intézménynek kell bizonyítania, hogy a fogyasztó tájékoztatása ilyen módon megtörtént¹⁸, azaz, hogy tájékoztatási kötelezettségének megfelelően eleget tett¹⁹.

Az árfolyamkockázat valós tartalmára vonatkozó, konkrét és egyedi tájékoztatás megtörténtét és tartalmát a pénzügyi intézménynek kell bizonyítania. A pénzügyi intézmény által csatolt, a fogyasztó által aláírt és a tájékoztatás lényeges tartalmát is rögzítő kockázatfeltáró nyilatkozattal szemben a fogyasztót terheli annak bizonyítása, hogy a tájékoztatást nem kapta meg, annak tartalma eltért a nyilatkozatban foglaltaktól, illetve a kiegészítő tájékoztatás tekintettel alappal gondolhatta úgy, hogy az általa képviselendő

¹⁵ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető II.1. pontja.

¹⁶ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető II.1. pontja.

¹⁷ A DH1 és DH2 törvény értelmezésével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő bírósági kérdések tárgyában a Kúria polgári kollégiumában 2015. június 22-én, a devizahiteles pereket tárgyaló kúriai bírák, valamint a főtanácsadók részvételével megtartott megbeszélésen kialakított álláspontok arról szóló emlékeztető IV.10. pontja.

¹⁸ 2/2014. Polgári jogegységi határozat indokolási része.

¹⁹ Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben címmel 2015. november 23. napján tartott országos szakmai tanácskozáson elhangzottak anyaga VIII.1. pont.

árfolyamkockázat nem valós, annak nincs reális valószínűsége vagy az bizonyos mértékben korlátozott²⁰.

Az árfolyamváltozás kockázatát teljes mértékben az adósra hárító szerződéses kikötés nem tisztességtelen önmagában azért, mert a kockázatfeltáró nyilatkozatot maga a szerződés tartalmazza²¹.

4. A tisztességtelenség bizonyításának gyakorlati problémái

Amikor a fogyasztó hivatkozása arra irányul, hogy a felek között nem jött létre szerződés, tekintettel arra, hogy a fogyasztó akarata nem terjedt ki olyan szerződés megkötésére, amelyben a tartozás összegét devizában tartják nyilván, akkor ezen körülmény bizonyítása nagy nehézségekbe ütközik, mivel a kölcsön-, illetve zálogszerződés érvényes létrejöttéhez a törvény az írásbeliséget követelte meg²², ezért amennyiben a hitelező képviselője és az adósok szóban, illetve ráutaló magatartással az írásbelitől eltérő tartalmú szerződést kívántak volna kötni, a szóban, illetve ráutaló magatartással kötött szerződés érvénytelennek minősül. Amennyiben valamely szerződő fél az írásbelitől eltérő tartalmú szerződést kívánt volna kötni, ezt azonban nem hozta a másik szerződő fél tudomására, akkor ezen titkos fenntartás vagy rejtett indok a szerződés érvényessége szempontjából közömbösnek minősül²³, ugyanis a szerződési jogban az úgynevezett nyilatkozási jelleg az irányadó, így a szerződés létrejötte és tartalma szempontjából alapvetően nem a szerződő fél tényleges akaratának van meghatározó jelentősége, hanem annak, hogy milyen tartalmú akaratot juttat kifejezésre, illetve nyilvánít ki, mi az az akarata, amit a másik féllel közölt, és ami ilyen formán a másik fél által felismerhető²⁴.

Amennyiben a kölcsönszerződés aláírását követően a hitelező főkötelezettségének, a kölcsönösszeg folyósításának eleget tett, az adós pedig törlesztési kötelezettsége teljesítését megkezdte, tipikus esetben nem lehet megalapozottan arra hivatkozni, hogy a szerződés létre sem jött²⁵.

Általánosságban megállapítható, hogy a bíróságok ítélkezési gyakorlata szerint nem értékelhető tévedésként az, ha az adós arra hivatkozik, hogy nem olvasta el a szerződést, illetve a tájékoztatást vagy átolvasta ugyan, de annak egyes rendelkezéseit nem értette meg, mivel saját felróható magatartására

²⁰ A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető I.2.pontja.

²¹ BDT2016. 3457.

²² A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: rHpt.) 210. §-ának (1) bekezdése.

²³ A rPtk. 207. §-ának (5) bekezdése.

²⁴ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.148/2018/4. és Pf.II.20.375/2018/3. számú ítélete

²⁵ BH2018. 230. (Kúria Gfv.VII.30.284/2017.)

előnyök szerzése végett senki sem hivatkozhat²⁶, az adóstól elvárható, hogy a szerződést alaposan áttanulmányozza és szükség esetén az egyes általa nem érthető rendelkezésekről tájékoztatást kérjen, ennek elmulasztása a kölcsönvevő terhére esik²⁷. A szerződési feltételeket tartalmazó okiratokat az átlagfogyasztótól elvárható gondossággal át kell tanulmányozni, és a szerződésben olyan rendelkezéseket észlel, amelyeket nem ért, megfelelő magyarázatot igényelhet²⁸.

A Kúria által létesített elektronikus adatbázisban számos anonimizált határozat tartalmát lehet megismerni, köztük az árfolyamkockázat tisztességtelen jellegéről folyó perekben hozott ítéleteket.

Általánosságban elmondható, hogy a bíróságok jogerős döntéseikben többségében korábban nem találták tisztességtelennek az árfolyamkockázatról szóló szerződési feltételt, amennyiben bizonyítékként kizárólag a szerződés szövege állt rendelkezésre. A Kúria például az alábbi ügyekben találta érvényesnek az említett szerződéses rendelkezést.

- Argenta Credit Pénzügyi Szolgáltató Zrt.-vel 2007. április 10-én kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Pfv.I.21.061/2018/8.),
- BG Magyarország Ingatlanfinanszírozási Zrt.-vel 2008. június 20-án kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Pfv.I.20.918/2019/7.),
- Budapest Hitel- és Fejlesztési Bank Zrt.-vel 2008. február 6-án kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Pfv.I.20.185/2018/7.),
- CIB Bank Zrt.-vel 2006. május 25-én kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Gfv.VII.30.270/2019/6.)²⁹,
- ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt.-vel 2007. június 13-án és 2007. december 27-én kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.I.20.823/2019/5. és Kúria Gfv.VII.30.088/2020/10.),
- Erste Bank Hungary Zrt.-vel 2008. június 3-án, 2008. december 8-án, 2006. április 3-án, 2006. augusztus 16-án, 2008. szeptember 2-án, 2006. február 21-én kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.I.20.521/2020/9., Kúria Gfv.VII.30.319/2019/7., Kúria Pfv.I.21.754/2018/3., Kúria Pfv.I.21.161/2021/10., Kúria Gfv.VI.30.039/2021/9., Pfv.I.21.338/2020/8.),
- Erste Bank Hungary Zrt.-vel 2009. június 11-én kötött euró alapú szerződés esetében (Kúria Gfv.VII.30.020/2018/5.),
- Inter-Európa Bank Zrt.-vel 2007. október 15-én kötött szerződés esetében (Kúria Gfv.VII.30.208/2019/8.),

²⁶ rPtk. 4. §-ának (4) bekezdése

²⁷ 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolási része.

²⁸ Szeghő Katalin (2015/12): „Devizaperek” egyik bíró szemével. *Gazdaság és Jog.* 8.

²⁹ BH2020. 152.

- K&H Bank Zrt.-vel 2008. július 31-én, 2008. január 14-én, 2006. november 28-án kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.V.22.307/2016/4., Kúria Pfv.I.21.520/2021/6., Kúria Gfv.VI.30.230/2021/5.),
- Lombard Lízing Zrt.-vel 2009. november 10-én kötött deviza alapú lízingszerződés esetében (Kúria Pfv.VI.21.686/2018/6.).
- MKB Bank Zrt.-vel 2006. május 3-án, 2008. április 25-én, 2007. február 1-jén kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.I.20.310/2019/6., Kúria Pfv.I.21.646/2018/5., Kúria Gfv.VI.30.184/2021/10.),
- MKB Euroleasing Zrt.-vel 2008. június 21-én kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Gfv.VI. 30.237/2021/6.),
- OTP Bank Nyrt.-vel kötött 2008. augusztus 26-án, 2005. október 20-án kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.I.20.304/2019/11., Kúria Pfv.I.21.356/2021/5.),
- Porsche Finance Zrt.-vel 2008. május 28-án kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Gfv.VII.30.375/2020/8.),
- Raiffeisen Bank Zrt.-vel 2007. szeptember 13-én, 2006. június 2-án, 2008. április 24-én, 2008. április 21-én kötött svájci frank alapú szerződések esetében (Kúria Pfv.I.20.929/2019/4., Kúria Pfv.I.20.970/2019/5., Kúria Gfv.VI.30.225/2021/7., Kúria Pfv.I.20.306/2022/4.),
- Santander Consumer Finance Zrt.-vel kötött svájci frank alapú szerződések esetében³⁰ (Kúria Pfv.I.20.626/2020/4., Pfv.I.20.216/2020/25., Pfv.I.20.565/2018/8.),
- Summit Pénzügyi Zrt.-vel 2007. szeptember 20-án kötött japán yen alapú szerződés esetében (Kúria Pfv.VI.21.910/2018/9.),
- UCB Ingatlanhitel Zrt.-vel 2008. június 06-án kötött svájci frank alapú szerződés esetében (Kúria Pfv.I.21.756/2018/5.),
- UniCredit Bank Zrt.-vel 2008. február 4-én és 2008. június 9-én kötött szerződések esetében (Kúria Pfv.I.21.562/2018/3., Kúria Gfv.VII.30.448/2019/7.).

A felek között létrejött szerződés tartalmának – így a szerződés részét képező árfolyamkockázatról adott tájékoztatás jellegének – legfőbb bizonyítékeként a felek által megkötött szerződést hordozó okirat szövege szolgál. A bíróságok elsősorban a szerződés grammatikai elemzését végzik el abból a szempontból, hogy a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés árfolyamkockázat viselésére vonatkozó rendelkezései tisztességtelenségére alapított kereset elbírálása során

³⁰ BH2021. 109

a bíróságnak nem azt kell vizsgálnia, hogy a konkrét szerződést megkötő fogyasztó hogyan értette az árfolyamkockázat viselésére vonatkozó szerződési rendelkezéseket, illetve a pénzügyi intézmény erre vonatkozóan adott tájékoztatását, hanem azt, hogy az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó hogyan érthette volna azt³¹.

Amennyiben az adósok által aláírt kockázatfeltáró nyilatkozat tartalmazta, hogy a kölcsönszerződésben rögzített deviza árfolyama napról napra változik, svájci frank esetében „bármilyen irányban és bármilyen mértékben”, akkor valószínűleg állítják az adósok, hogy a korlátlan árfolyam-emelkedés lehetőségéről nem kaptak tájékoztatást³².

Tehát alapvetően nem annak van jelentősége, hogy az adott perbeli adós miként értette meg a szerződés rendelkezéseit, hanem annak, hogy az átlagos fogyasztónak minként kellett értenie a szerződés rendelkezéseit. A határozatok tartalma alapján rögzíthető, hogy amennyiben az adott szerződés rögzíti, hogy a tartozás összege, vagy a törlesztőrészek száma, vagy a futamidő a deviza árfolyamától függően változhat, valamint nem kelti azon benyomást az adósban, hogy az árfolyamkockázat nem valós, nem az adóst terheli, vagy, hogy van korlátja, abban az esetben általában, a korábbi joggyakorlat szerint nem szokták a hazai bíróságok az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás tartalmát mint szerződési feltételt tisztességtelennek minősíteni a szerződéses okirat tartalma alapján.

Amennyiben az adós akként nyilatkozik, hogy a szerződést annak aláírása előtt kézhez vették, elolvasták, illetve, hogy a szerződésben voltak olyan rendelkezések, melyeket nem értett, de ezekre nem kérdezett rá, és nem állította, hogy nem volt lehetősége kérdések feltételére, illetve azt sem állította, hogy nem volna kért hosszabb határidőt a szerződés áttanulmányozására, esetleg jogban jártas személy véleményének kikérésére, azonban ezt megtagadták volna tőle, abban az esetben kizárólag a szerződés megszövegezése alapján a bíróság nem látta megállapíthatónak az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét³³.

Az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatást nem feltétlenül kell tartalmaznia külön kockázatfeltáró nyilatkozatnak, az szerepelhet a szerződésben is, kifejezett tájékoztatás hiányában pedig a szerződés rendelkezései, illetve a szerződéskötéskor szóban kapott tájékoztatás alapján kell vizsgálni, hogy a fogyasztó alappal gondolhatta-e, hogy őt nem terheli árfolyamkockázat illetve az árfolyam ránézve kedvezőtlen változásának nincs felső határa³⁴.

³¹ Szegedi Ítéltábla Pf. II. 21.241/2016/4. számú határozata

³² BH2017. 343.

³³ BH2012. 247. Kúria Gfv. IX. 30.387/2011. indokolási része

³⁴ Szegedi Ítéltábla Pf. II. 21.244/2016/5. és Pf. II. 21.387/2016/7. számú határozata

Amennyiben az adós azt állítja, hogy a szerződéskötés megkötésének folyamata során az írásban kapott szerződéstől eltérő tartalmú tájékoztatást kapott az árfolyamkockázat jellegéről a hitelező képviselőjétől, illetve, amennyiben a hitelező az adós ezen irányú állítását vitatja, abban az esetben az adóst terheli ezen hivatkozásának bizonyítási kötelezettsége, amely kötelezettségnek gyakorta tanúbizonyítás indítványozása útján kívánnak eleget tenni.

Általában elmondható, hogy ezen tanúbizonyítások az adósok szempontjából nem szoktak eredményre vezetni. Az adósok a szerződéskötés során vagy egyedül, vagy hozzátartozójukkal szoktak megjelenni, azonban a hozzátartozók tanúvallomása, akik a per eldöntésének kimenetelében közvetve vagy közvetlenül érdekeltek, általában – más körülmények hiányában – nem bír olyan súlyú bizonyító erővel, mint a teljes bizonyító erejű magánokiratba, vagy közokiratba foglalt kölcsönszerződés.

A hitelező képviselőiként eljáró személyek általában nem emlékeznek a gyakorta több, mint tíz évvel ezelőtt zajlott szerződéskötés körülményeire, amely – tekintettel arra, hogy munkájukból adóan tömegesen vettek részt szerződések megkötésében – nem tekinthető rendkívülinek. Amennyiben emlékeznek a szerződéskötésre, abban az esetben, amennyiben nem tesznek olyan tartalmú vallomást, hogy az írásos kölcsönszerződéstől eltérő tartalmú tájékoztatást adtak a fogyasztónak, amellyel azt a benyomást keltették az adósban, hogy az árfolyamkockázat nem valós, nem az adóst terheli, vagy, hogy van korlátja – amely vallomással tulajdonképpen megalapoznák mint munkavállalók a kártérítési felelősségüket a hitelező mint munkáltató irányában, mivel a legtöbb esetben a pénzüzetek belső szabályzata tilalmazta az írásostól eltérő tájékoztatás nyújtását – abban az esetben a tanú vallomása nem tudja alátámasztani az adós előadását.

A bizonyítás körében figyelembe kell venni a szerződésre vonatkozóan közzétett reklámokat és tájékoztatást, amely szintén több problémát vet föl. Nehéz rekonstruálni, hogy az adott adós a szerződéskötést megelőzően, tehát több, mint tíz évvel ezelőtt pontosan milyen tartalmú reklámokat ismert meg. Általánosságban az adott pénzüzet reklámjai vizsgálatának nincs helye, mivel amennyiben az adós a reklámok tartalmát nem ismerte meg, abban az esetben döntésében sem befolyásolhatta azok tartalma. A reklámok, szóróanyagok tartalmától nem várható el, hogy az adott pénzügyi terméket negatív színben tüntessék föl, általánosságban elmondható, hogy a teljes hiteldíj mutató alacsony mértékével kívánták a potenciális fogyasztók figyelmét megragadni. Amennyiben a reklám tartalma azt a képzetet kelthette az adósban, hogy az árfolyamkockázat nem valós, nem őt terheli, vagy van korlátja, akkor az adott esetben alkalmas lehet a tisztességtelenség megállapítására, azonban ilyen tartalmú reklám, szóróanyag felmutatásának esélye csekélyre tehető.

A polgári perrendtartás nem korlátozza a peres eljárás során felhasználható bizonyítékok körét, azonban a tanúk vallomásán, az okiratok tartalmán, szemletárgyakon (reklámanyag) túlmenően a tisztességtelenség bizonyítása körében más bizonyítóeszköz alkalmazása nehezen képzelhető el.

Ugyanakkor a bírói gyakorlat ebben a tekintetben is változásokon esett át. A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa a 2021. november 22-én hozott és a Magyar Közlöny 2021. évi 243. számában 2021. december 28-án közzétett Jpe.I.60.015/2021/15. számú jogegységi hatályú határozata értelmében a 2/2014. PJE határozat 1. pontja azzal a kötelező (kiegészült) értelmezéssel alkalmazható, miszerint akkor megfelelő tartalmú az árfolyamkockázatról nyújtott tájékoztatás, ha az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó a tájékoztatás alapján a szerződéshez kapcsolódó árfolyamkockázat tényén és mibenlétén kívül azt is felismerheti és értékelni tudja, hogy a nemzeti fizetőeszköz (a forint) árfolyama a kölcsön nyilvántartásba vétele szerinti deviza árfolyamához képest számára akár jelentős mértékben is kedvezőtlenül változhat, és ezáltal a fogyasztó fennálló tartozásának, a szerződés szerinti ütemezésben esedékessé váló fizetési kötelezettségének mértéke jelentősen megemelkedhet.

Az ismertetett jogegységi hatályú határozat meghozatalát követően a joggyakorlat módosulása volt megfigyelhető. A Kúria az adott pénzügyi intézet által az árfolyamkockázat körében adott írásbeli tájékoztatást mint szerződési feltételt abban az esetben is tisztességtelenségnek nyilvánította³⁵, ha annak szóbelileg megegyező szövegét már más eljárásban vizsgálta és korábban nem találta azt érvénytelennek³⁶, sőt a Kúria kinyilvánította, hogy korábban hozott, hasonló tárgyú ügyekben hozott határozataira nem lehet hivatkozni.

A Kúria módosult joggyakorlata szerint nem felel meg a tisztességes tájékoztatás követelményének az, ha a szerződés különböző rendelkezéseiből csak kikövetkeztethető az árfolyamkockázat fogyasztóra gyakorolt gazdasági következménye³⁷. Ez a megállapítás igaz a kockázatfeltáró nyilatkozat tartalmára is. Az ismertetett jogegységi hatályú határozat által megfogalmazott jogértelmezési mércéből az következik, hogy nem felel meg a világosság és érthetőség követelményének az a tájékoztatás, amelyből az átlagosan tájékozott fogyasztó számára az ugyan érthető, miszerint az árfolyamkockázat korlátozás nélkül őt terheli, de az nem, hogy ez akár jelentősen megemelheti fizetési kötelezettségeit, és amely lényegében (csak) arra terjedt ki, hogy az árfolyam a fogyasztó javára és terhére is változhat, mert ez nem elegendő arra, hogy az átlagosan tájékozott fogyasztó megalapozott döntést hozzon³⁸.

³⁵ Kúria Gfv.VI.30.522/2021/4.

³⁶ Kúria Gfv.VII.30.270/2019/6., Kúria Gfv.VII.30.208/2019/8., Kúria Gfv.VII.30.356/2019/11.

³⁷ Kúria Gfv.VI.30.074/2020/6., Kúria Gfv.VI.30.330/2020/8., Kúria Gfv.VI.30.366/2021/12.

³⁸ Kúria Gfv.VII.30.315/2020/5.

A joggyakorlat változására további példaként szolgálhat azon a CIB Credit Zrt. által alkalmazott, árfolyamkockázatról szóló szerződéses tájékoztatás, amelyet a Kúria korábban több eljárásban vizsgált³⁹ és nem talált tisztességtelennek, ugyanakkor a későbbiekben indult eljárásokban az ismertetett jogegységi hatályú határozatra hivatkozással immáron érvénytelennek minősített⁴⁰.

A közgazdászok már 2005. évében kimutatták, hogy riasztó módon megnőtt a lakosság adósságállománya és rámutattak arra a veszélyre, amely a pénzügyi tájékoztatatlanság következménye lehet⁴¹. A válság pedig megmutatta azt, hogy pusztán a klasszikus jogi elvek alapján nem lehet megoldást keresni, a szerződések érvénytelenségének általános szabályai gyakran nem jelentenek megoldást a kölcsönszerződéseknel, valamint, hogy nagy tömegű válsághelyzetbe lévő adós szerződésének tartalmát bírósági eljárásban rövid idő alatt nem lehet rendezni⁴².

A 34/2014. (XI. 14.) AB határozat indokolási része is hangsúlyozta, hogy a devizahiteles szerződések negatív következményeit a társadalom, a nemzetgazdaság egésze viseli, ezek kezelése, orvoslása bírói úton nem volt lehetséges, valamint a 6/2013. Polgári jogegységi határozat 7. pontjában is felhívja a figyelmet arra, hogy a bírói szerződésmódosítás nem alkalmas jogi eszköz arra, hogy társadalmi méretű gazdasági változásoknak azonos típusú szerződések nagy tömegét hasonlóan – csak az egyik fél számára hátrányosan – érintő következményeit orvosolja, mégis – tekintettel arra, hogy a jogalkotó az árfolyamkockázat terhe alól nem kívánta mentesíteni az adósokat – erre történik kísérlet hazánkban.

Az Európai Bíróság az 1980-as és 1990-es években fokozatosan alakította ki a védendő fogyasztó képét, az állandósult fogyasztói ismérvek kialakulását általában a C-210/96 (Gut Springenheide-ítélet) számú ítéletre vezetik vissza. Eszerint a fogyasztó ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó. Az Európai Unió Bírósága tehát alapvetően egy-egy gazdaságilag racionálisan gondolkodó és cselekvő fogyasztót feltételez, aki a haszon optimalizációjára törekszik. A fogyasztókat védő szabályok működése azon az elven nyugszik, hogy ezen feltételezett intellektuális szintet elérő fogyasztási magatartásokat

³⁹ BH2020. 152., Kúria Gfv.VII.30.270/2019/6., Kúria Gfv.VII.30.208/2019/8., Kúria Gfv.VII.30.356/2019/11.

⁴⁰ Kúria Gfv.VI.30.522/2021/4., Kúria Gfv. VI. 30.108/2021/5.

⁴¹ Dobák Péter- Sági Judit (2005/4): Fogyasztási hitelek: növekvő eladósodottság? *Hitelintézeti Szemle*. 1-27. oldal)

⁴² Harmathy Attila (2016/11): Szerződésmódosítás – devizaalapú kölcsönszerződés. *Jogtudományi Közöny*. 547.

védelemben részesíti, melyhez képest az ezt el nem érők számára nem biztosít védelmet⁴³. Azonban az ésszerű viselkedést torzító tényezőknek sokkal nagyobb szerepe van a fogyasztói viselkedés kialakulásában, mint azt korábban gondolták⁴⁴.

Az uniós jog által felfestett ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó ideája vélhetően nem kötött volna hosszú, akár huszonöt éves futamidejű nagy összegű deviza alapú szerződést arra számítva, hogy a bázisvaluta és a forint árfolyama nem fog ezen időszakban jelentősen módosulni, illetőleg ezen időszakban esetlegesen bevezetik Magyarországon is az eurót, hanem „haszonoptimalizálóként” vélhetően úgy döntött volna, hogy legfeljebb rövid távú, kis összegű deviza alapú szerződés megkötésére vállalkozik, mivel ezen kondíciók azok, amelyek nagy valószínűséggel garantálják, hogy az alacsonyabb mértékű kamat előnye meghaladja a hosszú távon jelentkező árfolyamingadozás kockázatát. Azonban a valódi átlagos fogyasztó nem ekként gondolkodik.

A Kásler-ítéletben az Európai Unió Bírósága az előterjesztő nemzeti bíróságra bízta annak megállapítását, hogy tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó képes-e nemcsak felismerni, hanem értékeli is a végső soron megfizetendő törlesztőrészletek kiszámítására alkalmazott eladási árfolyam alkalmazásának reá nézve esetlegesen jelentős gazdasági következményeit is, ennél fogva az általa felvett kölcsön teljes összegét.

A Kúria a jövőben az eljáró bíróságok számára nem kíván további útmutatást adni, mivel annak megítélése, hogy az adott ügyben az árfolyamkockázatról való tájékoztatás tisztességes volt-e vagy sem, a bizonyítékok összességének értékelésén alapuló mérlegelési kérdés, így erre nézve a bíróságok számára jogegységi határozattal további kötelező iránymutatás általános jelleggel nem adható⁴⁵.

A gazdasági világválság nagyon rövid időn belül felszínre hozta, előbb a 93/13/EGK irányelv által meghirdetett fogyasztóvédelmi politika nagyon törékeny beágyazódását a tagállami jogba, majd később azt is, hogy milyen mély, az uniós irányelv szabályozási tárgyhöz tartozó kérdéseken túlmutató rendszerszintű hatásai lehetnek a tagállami magánjogban a szerződési tisztesség uniós értelmezésének és alkalmazásának⁴⁶.

⁴³ Osztovits András (2013): A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban. *Új Ptk. szakcikkek*. HvgOrac.

⁴⁴ Papp Mónika (2016/1): Kivel szemben tisztességtelen? Gondolatok az európai uniós fogyasztói képről és az Európai Unió Bírósága által biztosított jogvédelem szintjéről *Versenytitkár, XII. évfolyam*. 30.

⁴⁵ A Kúria Elnöke által az ún. devizahiteles érvénytelenségi perek jogalkalmazási kérdéseinek vizsgálatára felállított Konzultációs Testület 2019. április 10. napján tartott emlékeztető 2. pontja

⁴⁶ Józson Mónika (2018/2): A tisztességtelen szerződési feltételek uniós jogi szabályozásának jogdogmatikai és jogpolitikai kérdései. *Magyar Jog*. 74.

Általánosan jellemző az irányelv tagállami átültetésére, hogy nemzeti polgári jog hozzáigazítása minimálisra volt szűkítve azon megfontolásból, hogy a magánjog tagállami hatáskör, ezért a cél az volt, hogy a nemzeti magánjogot a lehető legkisebb hatás érje. Elsődlegesen a megfelelő jogszabályi piaci beavatkozás, illetve piac szabályozási korrekciós eszközök hiányában vált a tisztességtelen szerződési feltételek joga az egyetlen eszközzé a bíróságok kezében, hogy utólagosan korrigálják azt, amely tulajdonképpen a közjogi szabályok feladata lett volna⁴⁷.

A válsággal leginkább érintett tagállamok – ide tartozik Magyarország is - közös vonása, hogy a jogalkotók túl sokáig kivártak közjogi piacsabályozó törvények és kógens magánjogi szabályok bevezetésével. A fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos jogviták során számos új problémával kellett szembenéznie az igazságszolgáltatásnak, így olyan tényállásokkal, melyek korábban nem képezték jogvita tárgyát; új jogértelmezési kérdésekkel, amelyekre általában sem jogszabály, sem az esetjog nem kínált megoldást; olyan polgári jogi kérdésekkel, amelyek a közjogi és piacsabályozási megoldás keresés síkjára kerültek; valamint a peres ügyek komplex gazdasági kérdéseket vetettek föl; továbbá megfelelő színvonalú jogszabályok hiányában a kúriai határozatok szabályozó hatásúvá váltak, amelynek következtében a jogharmonizáció által fentről-lefele építkező (top-down) folyamata kiegészült az elmúlt években a lentől-fölfele (bottom-up) építkező, bírói jogi úton zajló jogi szabályok hézagpótló jogközelítésével⁴⁸.

Az árfolyamkockázat tisztességtelenségének megítélése körében is fölmerül kérdésként, hogy milyen tartalommal bír a polgári igazságszolgáltatás azon újonnan kapott és természetétől idegen tulajdonképpeni piacfelügyeleti szerepköre, valamint, hogy az irányelv szűkkörű implementációja miatt hol húzódik a bíróság hézagpótló jogértelmezésének határa.

Mindezek ellenére a hazai bíróságok a fogyasztók és pénzintézetek által egymással szemben tömegesen indított és változatos tárgyú polgári peres eljárásokban a jogszabályi környezet rendezetlensége és további jogalkotási szándék hiánya folytán állást kellett, hogy foglaljanak a deviza alapú perek legfontosabb kérdésében, azaz, hogy tisztességesnek minősül-e az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatás mint szerződéses feltétel, valamint, hogy tisztességtelenség esetén az érvénytelenség jogkövetkezményei milyen módon vonhatóak le. Megfigyelhető, hogy míg kezdetben a bíróságok általánosságban

⁴⁷ Az irányelv hatálybalépését követően 2007-ig mindössze hat esetben fordult tagállami bíróság az Európai Unió Bíróságához útmutatásért előzetes döntéshozatali eljárás keretében, a válság után viszont jelentősen megnőtt ezen eljárások száma, ezért a jogirodalom úgy kezeli ezt az irányelvet, mint ami felébredt Csipkerózsika-álmából (Hans-W. Micklitz and Vorbert Reich: *The Court and Sleeping Beauty: The Revival of the Unfair Contract Terms Directive (UCTD), Common Market*)

⁴⁸ Józson Mónika (2018/2): A tisztességtelen szerződési feltételek uniós jogi szabályozásának jogdogmatikai és jogpolitikai kérdései. *Magyar Jog*. 76.

nem hajlottak arra, hogy tisztességtelennek nyilvánítsák az árfolyamkockázatról szóló tájékoztatásokat, mint szerződési feltételeket, addig a közelmúltban bekövetkezett változások folytán a legfelsőbb bírósági fórum már olyan általános szerződési feltételeket is érvénytelennek minősített, amelyet már korábban, más eljárásokban vizsgált és nem talált tisztességtelennek. Ugyancsak változás állott be az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása körében is, amelyet illetően a hazai bírói gyakorlat iránya nem konvergált, azonban az egységesség megteremtését elérni hivatott iránymutatást az Európai Unió Bírósága nem találta összeegyeztethetően a fogyasztók védelmét szolgáló irányelvvel. Mindezen változások bizonyosan nem növelik a jogkereső polgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalmát.

Az irányelv több generálklauzulát tartalmaz, melyeket amennyiben az átültetés során nem töltenek föl tartalommal, akkor azt fogják elérni, hogy az uniós jogi hatás az igazságszolgáltatás útján fog fokozódni. Magyarországon is ezen folyamat zajlott le, az irányelv nem megfelelő implementációja miatt a hazai bíróságok nem tudtak az irányelv céljának megfelelően védelmet adni a fogyasztóknak, mivel a konkrét adós nem feleltethető meg az észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó személyének. Az ellentmondás miatt a hazai bíróságok egyre többször kérték és kérik az Európai Unió Bírósága jogértelmezését, aki maga is egyre inkább magánjogon kívül keresi a rendszerszintű problémák kezelését, amely a tisztességtelen szerződési feltételek jogának közjogiasodásához vezet.

Nem érvényesül az irányelv hatása, amíg tagállami szinten nem töltenek föl megfelelő tartalommal jogszabályalkotás útján, és nem helyezik el a magánjog, illetve a közjog rendszerében, ezzel egyidejűleg a bíróságokat mentesítve a rájuk kényszerített piacfelügyeleti feladattól és nem jelölik világosan a magánjog és közjog határait.

Források jegyzéke:

- HARMATHY Attila (2016/11): Szerződésmódosítás – devizaalapú kölcsönszerződés. *Jogtudományi Közlöny*. 547.
- JÓZON Mónika (2018/2): A tisztességtelen szerződési feltételek uniós jogi szabályozásának jogdogmatikai és jogpolitikai kérdései. *Magyar Jog*. 74.
- OSZTOVITS András (2013): A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban. *Új Ptk. szakkikkek*. HvgOrac.
- Dobák Péter- Sági Judit (2005/4): Fogyasztási hitelek: növekvő eladósodottság? *Hitelintézési Szemle*. 1-27. oldal)

- PAPP Mónika (2016/1): Kivel szemben tisztességtelen? Gondolatok az európai uniós fogyasztói képről és az Európai Unió Bírósága által biztosított jogvédelem szintjéről *Versenytükör, XII. évfolyam*. 30.
- SZEGHŐ Katalin (2015/12): „Devizaperek” egyik bíró szemével. *Gazdaság és Jog*. 8.
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
- A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény
- A Civilisztikai Kollégiumvezetők 2015. november 9-10. napján a Magyar Igazságügyi Akadémia tartott Országos Értekezletéről szóló emlékeztető
- 2/2014. Polgári jogegységi határozat
- 6/2013. Polgári jogegységi határozat
- 6/2013. Polgári jogegységi határozat indokolási része.
- BH2012. 247. Kúria Gfv. IX. 30.387/2011.
- BH2017. 343.
- BH2018. 230. (Kúria Gfv.VII.30.284/2017.)
- BH2020. 152.
- BH2021. 109
- C-618/10. számú ügy
- C-705/21. számú ügy
- Kúria Gfv. VI. 30.108/2021/5.
- Kúria Gfv.30206/2023/2.
- Kúria Gfv.VI.30.074/2020/6.
- Kúria Gfv.VI.30.330/2020/8.
- Kúria Gfv.VI.30.366/2021/12.
- Kúria Gfv.VI.30.522/2021/4.
- Kúria Gfv.VII.30.208/2019/8.
- Kúria Gfv.VII.30.270/2019/6.
- Kúria Gfv.VII.30.315/2020/5.
- Kúria Gfv.VII.30.356/2019/11.
- Kúria Gfv.VII.30.356/2019/11.
- Szegedi Ítéltábla Pf. II. 21.241/2016/4.
- Szegedi Ítéltábla Pf. II. 21.244/2016/5. és Pf. II. 21.387/2016/7.
- Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.148/2018/4. és Pf.II.20.375/2018/3.